

O FOLWARKU TACZANÓWKO I JEGO MIESZKAŃCACH

W *Słowniku Królestwa Polskiego* znajdujemy opis ordynacji Taczanów (powiat pleszewski) oraz dwóch folwarków o tej samej nazwie. Jeden, położony w gminie Starzenice, należał do majątku Ruda¹. Drugi, położony w powiecie krotoszyńskim, był folwarkiem należącym do Pogorzeli². Przez pewien czas miał się tam znajdować polski poligon wojskowy. Pułkownik Edmund Calier, autor informacji zawartych w *Słowniku*, nie wspomniał natomiast o jeszcze jednym folwarku Taczanów, który znajdował się niedaleko Kobyłki i Wołomina.

Folwark Taczanów leżący przy majątku Ruda przetrwał do 1945 roku. Jedynym potwierdzeniem jego istnienia jest wojskowa mapa wydana w 1843 roku, a sporządzona przez Kwatermistrzostwo Generalne Wojska Polskiego w okresie Królestwa Kongresowego. Została ona uzupełniona i ostatecznie przygotowana do publikacji przez rosyjski Korpus Topografów pod kierunkiem generała Karola Richtera. W okresie przed wybuchem powstania styczniowego mapa była uznawana za bardzo wartościowy dokument³. W przypadku folwarku Taczanów położonego w okolicach Kobyłki i Wołomina zachowały się informacje mówiące o tym, że pułkownik Franciszek Taczanowski (1831-1883), komendant batalionu rosyjskich saperów, odbywał niedaleko tej miejscowości ćwiczenia ze swoimi żołnierzami.

Co potrafimy dzisiaj powiedzieć o osadzie Taczanów położonej koło Pogorzeli? Miejscowość nazywa się obecnie Taczanówko. Zanim jednak ostatecznie przyjęła tę nazwę, była kilkakrotnie przemianowywana. *Duplikat chrztów Parafii Pogorzela* wspomina, że pierwotnie nazywała się Maksymi-

¹ *Skorowidz Królestwa Polskiego, czyli spis alfabetyczny miast, wsi, folwarków, kolonii i wszystkich nomenklatur w guberni Królestwa Polskiego*, Warszawa 1877, T. II, s. 215.

² *Słownik Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. Bolesław Chlebowski, Filip Sulimierski, Władysław Walewski, Warszawa 1892, t. XII, s. 139; Archiwum Archidiecezjalne Poznań, przedtem w Reichsarchiv Posen w latach 1839-1842, sygn. K.A. 10.157: *Acta konsystorza jeneralnego arcybiskupiego poznańskiego tyczącego się wolnego wyrębu służącego kościołowi w Pogorzeli na borach tamtejszych*.

³ Biblioteka Kórnicka Polskiej Akademii Nauk, sygn. A III 085: [1863].

lianowo⁴. Zapewne założycielem tej wsi był Maksymilian Taczanowski (1772-1852)⁵. Już w 1844 roku osada posiadała jednak inną nazwę – Nowy Taczanów⁶. W 1848 roku przemianowano ją z kolei na Taczanowo⁷. Bolesław Taczanowski (1835-1881), syn Felicjana Taczanowskiego, sprzedał Pogorzelę z folwarkiem Taczanowo (dawniej Maksimilianowo) w 1861 roku. Transakcja doszła do skutku w momencie zawarcia przez niego w Poznaniu związku małżeńskiego z Teofilą Zbijewską.

Lokalizacja osady Taczanówko na mapie pochodzącej z okresu międzywojennego

W okresie zaborów okolice Taczanowa zamieszkałe były przez ludność polską i katolicką⁸. Pomimo to władze pruskie nadały w pewnym momencie miejscowości niemiecką nazwę Lilienhain. W 1920 roku została ona zmieniona na znane nam już Taczanówko⁹. W latach 1945-1970 podlegało ono Nadleśnictwu Książ, następnie zaś znalazło się w obszarze Nadleśnictwa Piaski. W 1982 roku planowano przyłączyć osadę do wsi Bułaków. Zamiar

⁴ Archiwum Państwowe w Poznaniu (dalej: APP), *Parafia katolicka Pogorzela*, sygn. 71: *Duplicat. Verzeichniss der in der Parochie Pogorzela Geborenen 1843*.

⁵ L. O t t a, *Parafia św. Andrzeja Apostoła w Wysokoci w latach 1814-1840 na podstawie acta generalia*, Poznań 1973, mps pracy magisterskiej w zbiorach Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu.

⁶ APP, *Parafia katolicka Pogorzela*, sygn. 74: *Specificatio Baptizatorum Ecclesia Parochialis Pogorzelis 1844*.

⁷ APP, *Parafia katolicka Pogorzela*, sygn. 89: *Verzeichniss der in der Parochie Pogorzela Geborenen 1849*.

⁸ E. K i e r s k i, *Opis statystyczny i historyczny obwodu boreckiego w Wielkim Księstwie Poznańskim w powiecie krotoszyńskim*, Poznań 1865, s. 120-123, 129.

⁹ „Dziennik Urzędowy Byłej Dzielnicy Pruskiej” [Warszawa-Poznań] 1920, nr 22, s. 484.

ten został jednak udaremniony na skutek interwencji Nadleśnictwa Piaski. Ostatecznie osada Taczanówko weszła w skład sołectwa Bułaków¹⁰.

*** Koźmin. Skutkiem sprzedaży przez pana Tilguera majątku Pogorzeli na kolonizację nakazał prezes rejencyjny przezwąć folwark Taczanowo na Ernsthof.**

Informacje o zmianach nazwy publikowane były na łamach lokalnej prasy urzędowej

Na podstawie zachowanych ksiąg chrztów parafii pogorzelskiej oraz innych nielicznych dokumentów możemy przynajmniej częściowo odtworzyć listę osób zamieszkałych w XIX wieku w tej osadzie. Nie były to osoby powszechnie znane. Dla przykładu w Archiwum Państwowym w Kaliszu znajduje się dokument na temat Henryki Augusty Ulbricht, z domu Hengst, żony leśniczego pracującego w Taczanówku¹¹.

Wzmiankowana w notatce osada należy obecnie do grupy najmniejszych miejscowości w regionie gostyńskim. Potwierdza to dokument *Strategia rozwoju gminy Pogorzela na lata 2008-2020*¹². Taczanówko nigdy nie odegrało ważnej roli w jej dziejach. Mimo to wydaje się jednak, że podobne przysiółki współtworzą lokalny krajobraz kulturowy. Dlatego warto odnotować ich istnienie¹³.

¹⁰ „Panorama Leszczyńska” 1982, nr 6, s. 11.

¹¹ Archiwum Państwowe w Kaliszu, sygn. 859: *Acta die Verfüegung von Todeswegen der Foersterfrau Henriete Auguste Ulbricht geboren Hengstaus Forsthaus Lilienhain bei Pogorzela [Dyspozycja w przypadku śmierci żony leśniczego Henryki Augusty Ulbricht z domu Hengst z leśniczówki Taczanówko przy Pogorzeli]*.

¹² W roku 2008 Taczanówko zamieszkiwało 6 osób; *Strategia rozwoju gminy Pogorzela na lata 2008-2020*, <http://bip.pogorzela.pl> [Dostęp: 16 września IX 2021 roku].

¹³ Na temat osady zob.: A. O s t r o w s k i, *Księga adresowa gospodarstw rolnych województwa poznańskiego, rok 1926*, Poznań 1926, s. 148; J. M y c i e l s k i, *Księga adresowa wszystkich miejscowości w Wielkim Księstwie Poznańskim*, Poznań 1902, s. 73, 328; *Ortschafts-Verzeichniss fuer die Provinz Posen*, Bromberg 1890, s. 240: *Taczanów Vorwerk, Pogorzela Rittergut; Skorowidz miejscowości RP z oznaczeniem terytorialnie ich właściwych władz i urzędów*, red. T. Bystrzycki [b.d.w.], t. II, s. 1717: Taczanów – 5 km od Pogorzeli (od stacji kolejowej) i 2,5 km od przystanku autobusowego na trasie Gostyń-Pogorzela.

